

LÄNSI- JA KESKI-UUDENMAAN LAPSEN ÄÄNI

**Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin
ja osallisuuden edistäminen**

ALUEELLISEN KEHITTÄMISVERKOSTON¹ HANKESUUNNITELMA

2009 - 2013

¹ Alueellinen kehittämisverkosto – malli mukailee Etelä-Suomen hankekokonaisuuden organisoitumista. Alueellinen kehittämisverkosto käsitteenä vastaa alueella aiemmin käytettyä pysyvän kehittämisyksikön määritelmää.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	LÄNSI- JA KESKI-UUDENMAAN LASTEN, NUORTEN JA LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINNIN KEHITTÄMISEN TAUSTAA	3
2.	ETELÄ-SUOMEN LAPSEN ÄÄNI – HANKE.....	4
3.	LÄNSI- JA KESKI-UUDENMAAN KEHITTÄMISVERKOSTO	5
3.1	Kehittämistoiminnan asiakaslähtöisyys	6
3.2	Kehittämisverkoston tavoitteet ja toimenpiteet.....	7
3.3	Kehittämistoiminnan pilotit Länsi- ja Keski-Uudellamaalla	13
3.3.1	Lapsi- ja perhelähtöisen varhaisen vastuunoton ja osallisuuden lisääminen	13
3.3.2	Lasten ja nuorten hyvinvointia ja kehitystä uhkaavien tekijöiden varhaisten merkkien tunnistaminen ja interventiot.....	14
4	KEHITTÄMISTOIMINNAN ALUEELLINEN TOIMEENPANO.....	18
4.1	Toimijat ja organisointi	19
4.2	Keskeiset yhteistyötahot ja sidosryhmät	20
4.3	Kehittämistoiminnan taloussuunnitelma Länsi- ja Keski-Uudellamaalla.....	20
4.4	Henkilöstöresursointi	21
5	KEHITTÄMISTOIMINNAN RAPORTOINTI JA ARVIOINTI	21

LIITTEET

1. LÄNSI- JA KESKI-UUDENMAAN LASTEN, NUORTEN JA LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINNIN KEHITTÄMISEN TAUSTAA

Länsi- ja Keski-Uusimaa on maan lapsirikkaimpia seutuja, jossa muuttoliike on vilkasta sekä alueen sisällä että alueelle. Pääkaupunkiseutu ilmiöineen on laajentumassa näihin Länsi- ja Keski-Uudenmaan kehyskuntiin. Lisäksi lapset ja lapsiperheet sijoittuvat alueelle epätasaisesti. Alueen kunnat ovat joutuneet lisäämään palvelujaan nopeassa tahdissa samanaikaisesti kehittäen jo olemassa olevia palveluja. Palveluita on kehitetty sekä kuntakohtaisesti että seudullisesti. Hyvinvointipalvelujen kehittäminen näyttää kohdentuvan enemmän hyvinvoinnin vajeiden täyttämiseen tai akuuttien ongelmien ratkaisemiseen kuin kokonaisvaltaiseen lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemiseen.

Kehittämistyön perusta on usein rakentunut vallitsevan palvelurakenteen ja substanssien varaan. Nykyinen kehittämisjärjestelmä ei ole luonut edellytyksiä uudenlaisen palvelun tuottamisen edistämiseen. Lähivuosien aikana² kehittämistyötä on edelleen laajennettu moniammatillisiksi ja – toimijaisiksi verkostoiksi olemassa olevaa tutkimustietoa hyödyntäen. Kehittämistyön jatkuvuuteen tähtäävässä hankkeessa tutkimus- ja kehittämisjärjestelmää, rakenteita ja välineitä vahvistetaan nykyisen perusorientaation mukaisesti uudenlaisen palvelun tuottamiseksi. Lisäksi kehittämistoiminnan tuloksena tuotetaan ja määritellään sellaisia indikaattoreita, joiden avulla voidaan mitata erityisesti lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia sekä palvelujärjestelmiä kehitettäessä ja vahvistettaessa tulisi erityisesti tukea osallisuutta heitä itseään koskevissa asioissa. Lasten, nuorten ja perheiden vaikutuskanavia, tapoja osallistua, olisi vahvistettava, jotta tieto lasten hyvinvoinnin kokemuksista ja sen esteistä olisi tiedossa palvelujen kehittämisen perustaksi. Lasten hyvinvointiin liittyviä palveluja tulisi siten kehittää joustavasti ja yksilöllisesti, lapsen todellisesta tarpeesta. Palvelujärjestelmän eri tasoilla tarvitaan enemmän yksilöllisiä työskentelymenetelmiä ja -palveluja, lapsen varhaisen tukemisen keinoja sekä ennaltaehkäisevää työskentelyotetta kaikilla toimijoiden ja palvelujen tasoilla.

Meneillään olevan laaja-alaisen kehittämistyön tavoitteena on ollut luoda edellytykset pysyvälle lapsuuden hyvinvoinnin tutkimus- ja kehittämistoiminnan rakenteille, jonka toiminnan lähtökohtana on ajatus lapsiperheiden palvelujen kokonaisvaltaisuudesta. Hyvinvoinnin kehittämisen tavoitteena on yhdessä lasten, nuorten ja perheiden sekä keskeisten toimijoiden kanssa hyvän lapsuuden turvaaminen. Kehittämistoiminta nivoutuu kuntien lapsiperheiden palveluihin rakenteena, jonka tehtävänä on sovittaa yhteen tutkimus, koulutus ja kehittäminen osaksi asiakkaiden kanssa tehtävää työtä ja palvelujen kehittämistä.

Vuosien 2007 - 2009 aikana on koottu yhteen kuntien ja muiden toimijoiden keskeiset kehittämisresurssit, määritelty kehittämistyön tavoitteet ja sisällölliset tarpeet kehittämistyölle, sovittu kehittämisverkoston organisoitumisesta ja sopimuksista keskeisten toimijoiden kanssa sekä määritelty eri toimijoiden roolit, vastuut ja

² Mm. Länsi- ja Keski-Uudenmaan lapsuuden hyvinvoinnin kehittämissyksikkö – hanke 2007 - 2009

velvollisuudet. Vuonna 2009 marraskuusta vuoteen 2013 lapsuuden hyvinvoinnin pysyvät tutkimus- ja kehittämistoiminnan rakenteet Länsi- ja Keski-Uudellamaalla jatkavat käynnistettyä toimintaa jatkuvuuteen sekä pitkäjänteiseen lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin kehittämistyöhön perustuvalla toimintaperiaatteella.

2. ETELÄ-SUOMEN LAPSEN ÄÄNI – HANKE

KASTE-ohjelman Etelä-Suomen aluejohtoryhmä on asettanut alueen kehittämistoiminnan linjaukseksi lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Syrjäytymisen ehkäisyyn vaikuttavien toimenpiteiden tulee kohdentua ehkäisevän työn, varhaisen tukemisen/puuttumisen sekä korjaavien palvelujen kehittämiseen.

Etelä-Suomen alueella on laadittu yhteinen LAPSEN ÄÄNI - lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen – hankekokonaisuus, joka sisällöllisesti toteutetaan alueelliset tarpeet huomioiden yhteistyössä pääkaupunkiseudun, Länsi- ja Keski-Uudenmaan, Itä-Uudenmaan sekä Kaakkois-Suomen kesken. Alueellista tarpeisiin perustuvaa kehittämistoimintaa tukee yhteistyö alueellisten rajojen yli, jonka yhteisesti valmisteltu Etelä-Suomen yhteinen hankekokonaisuus mahdollistaa. Alueelliseen kehittämistoimintaan integroidaan lisäksi oppilaitosten sekä järjestöjen kehittämistyö.

Länsi- ja Keski-Uudenmaan alueellista lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin kehittämistoiminnan jatkuvuutta on valmisteltu Etelä-Suomen hankekokonaisuuden tavoitteiden asettelun (ks. alla) pohjalta.

Etelä-Suomen hankekokonaisuuden erityisiä tavoitteita ovat:

- 1) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen
 - 1.1 Lapsi- ja perhelähtöisen varhaisen vastuunoton ja osallisuuden lisääminen
 - 1.2 Lasten ja nuorten hyvinvointia ja kehitystä uhkaavien tekijöiden varhaisten merkkien tunnistaminen ja interventiot
- 2) Laaja-alaisen yhteistyön vahvistaminen sosiaali-, terveys-, sivistys- ja nuorisotoimen, muiden palveluntuottajien sekä 3. sektorin välillä palvelujen tuottamistapojen ja työskentelymenetelmien kehittämiseksi
- 3) Ammattilaisten osaamisen ja asiantuntijuuden kehittäminen
- 4) Hyvien käytäntöjen kehittäminen ja levittäminen
- 5) Tutkimuksen ja arviointitiedon tuottaminen hankkeen aihealueista vaikuttavuuden todentamiseksi ja päätöksenteon tueksi

Etelä-Suomen LAPSEN ÄÄNI – hanke toimintamallin mukaisesti perustetaan Etelä-Suomen ohjaus- ja arviointiryhmä, jonka tarkoituksena on arvioida lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin, lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ja niihin liittyviä palveluita alueella sekä seurata hankekokonaisuuden edistymistä KASTE-ohjelman ja muiden olennaisten indikaattoreiden mukaisesti.

Etelä-Suomen perusrakenteen muodostavat alueelliset kehittämisverkostot pääkaupunkiseudulla, Länsi- ja Keski-Uudellamaalla, Itä-Uudellamaalla sekä Kaakkois-

Suomessa. Ruotsinkielistä kehittämistoimintaa koordinoi ruotsinkielinen osaamiskeskus (FSKC), joka toteuttaa kehittämistoimintaa yhteistyössä alueellisten kehittämisverkostojen kanssa.

Alueellisten kehittämisverkostojen tehtävänä ovat seuraavat asiat:

- seurata ja edistää hankkeen tavoitteiden toteutumista alueella,
- koota alueen kehittämishankkeet ja ideat uusiksi hankkeiksi,
- koordinoida alueen osaamisen ja asiantuntijuuden kehittämistä,
- levittää hyviä käytäntöjä alueellisesti ja valtakunnallisesti sekä
- koota alueellinen hankkeisiin liittyvä seurantatieto, tutkimus ja arviointitieto.

Alueelliset kehittämisverkostot kokoavat hanketiedot ja arvioinnit ohjaus- ja arviointiryhmälle sekä pitävät alueellaan yhteyttä keskeisiin toimijoihin. Lisäksi alueelliset kehittämisverkostot järjestävät yhteisiä asiantuntija- ja arviointitilaisuuksia alueellaan sekä huolehtivat alueellaan hyvien käytäntöjen levittämisestä. Kehittämisverkostot järjestävät yhteisiä koulutustilaisuuksia ja asiantuntijatapaamisia alueellaan sekä koko Etelä-Suomessa.

Etelä-Suomen LAPSEN ÄÄNI – kokonaisuuden hallinnoinnista ja taloudesta vastaa Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

3. LÄNSI- JA KESKI-UUDENMAAN KEHITTÄMISVERKOSTO

Länsi- ja Keski-Uudenmaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden kehittämistyön jatkuvuutta on työstetty alueellisessa asiantuntijaryhmässä toukokuusta 2008 alkaen. Ryhmässä ovat olleet mukana seuraavat alueelliset lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin asiantuntijat:

Hilkka Ahosniemi	Sosiaalijohtaja	Mäntsälä
Merja Etholén-Rönnberg	Sosiaalipalvelupäällikkö	Kirkkonummi
Heidi Gerdt	Erikoissuunnittelija	ARVO-hanke
Mervi Herola	Perhe- ja sosiaalipalveluiden päällikkö	Nurmijärvi
Eeva Huikko	Yliääkäri, lastenpsykiatri	Tuusula
Katri Kalske	Sivistystoimenjohtaja	Siuntio
Satu Karppanen	Lasten ja nuorten palvelulinjajohtaja	Karvainen
Marianna Kokko	Projektikoordinaattori	ARVO-hanke
Hellevi Norema	Taluspäällikkö	Tuusula
Jouko Ranta	Lasten ja nuorten palvelut/osastopäällikkö	Järvenpää
Merja Salmi	Toimitusjohtaja	Sosiaalitalo
Simo Varjonen	Nuorisopäällikkö	Hyvinkää
Kirsi Viitaila	Projektipäällikkö/ kasvatus- ja opetusvirasto	Kerava
Göthe Österberg	Sosiaalijohtaja	Karjaa/Raasepori

3.1 Kehittämistoiminnan asiakaslähtöisyys

Länsi- ja Keski-Uudenmaan kehittämisverkoston asiakaslähtöisyys määritellään seuraavasti:

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin kehittämisen pysyvien rakenteiden toiminta perustuu kuntien kehittämistarpeita vastaavan kehittämistoiminnan organisoimiseen. Kehittämisk rakenne toimii yhteisenä areenana sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen lapsuuden hyvinvointiin vaikuttavien toimintarakenteiden ja -prosessien selkiinnyttämiselle mm. organisaatiomuutosten haasteet huomioiden. Kehittämistoiminnan kautta koordinoidaan sekä tuetaan pitkäjänteisesti kuntien lapsuuden hyvinvoinnin kehittämistä organisoimalla seudullista koulutus- ja kehittämistoimintaa sekä hyvien käytäntöjen jakamista ja hyödyntämistä. Tätä varten ylläpidetään ja luodaan eri ammattilaisten ja toimijoiden yhteistyöverkostoja ja yhteistyön tukemisen tapoja. Kehittämistoiminnan rakenteiden koordinoimana kokonaisvaltainen lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittäminen mahdollistaa lisäksi taloudellisen vaikuttavuuden tarkastelun. Toiminnan asiakaslähtöisyyttä mitataan kuntien yhdessä määrittelemien arvioinnin kohteiden ja mittareiden kautta.

Asiakaslähtöinen lapsuuden hyvinvoinnin kehittämistoiminta vastaa kuntalaisten tarpeisiin. Lasten, nuorten ja perheiden näkökulmasta osallisuutta vahvistetaan vuorovaikutuksellisten toimintatapojen ja käytäntöjen systemaattisella rakentamisella. Asiakaslähtöisyys tarkoittaa samanaikaisesti niin kuntalaisten tarpeiden, organisaation tavoitteiden kuin resurssienkin huomioonottamista palvelujen toteuttamisessa.

Kehittämistoiminta tukee prosessia, jolla lapsen, nuoren ja perheen palveluita tuotetaan osallistavasti, yksilöllisesti, tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti. Lisäksi varmistetaan, että valituilla palveluilla on riittävästi vaikuttavuutta lapsen hyvinvoinnin edistämässä.

Asiakaslähtöisyys on sidoksissa kaikissa kehittämistoiminnan tehtävissä, sillä kehittämistyössä lapsuus ja nuoruus (raskausaika – 17 v.) nähdään jatkumona, joka jakautuu lapsuuden vaiheisiin ja niihin liittyviin elämäntilanteisiin. Työ pohjautuu **elämänkaarijatteluun**. Elämänkaarijattelu haastaa eri sektoreiden ja palvelujen rajat tai yhteistyöpinnat uudenlaiseen ajatteluun ja toimintaan. Elämänkaarijattelu nostaa esiin tarpeen sopia eri toimijoiden rajapintatyöskentelyn uudet kriteerit ja toimintatavat. Kehittämistoiminta kohdentuu erityisesti lapsen eri ikäkausien keskeisten toimijoiden verkostoksi. Tehtävänä on myös henkilöstön osaamisen lisääminen ja vahvistaminen uudenlaisen työskentelyorientaation ja menetelmien avulla. Tämän lisäksi henkilöstön ja johdon perustietoja ja – taitoja uudeltaisista toimintatavoista, toiminnan edellyttämistä uusista menetelmistä ja rakenteista lisätään ja vahvistetaan. Tämä edellyttää syvällistä koulutustarpeiden ennakoimista ja pitkän aikavälin koulutussuunnitelman tekemistä ja koulutusten toteuttamista strategisten linjausten pohjalta.

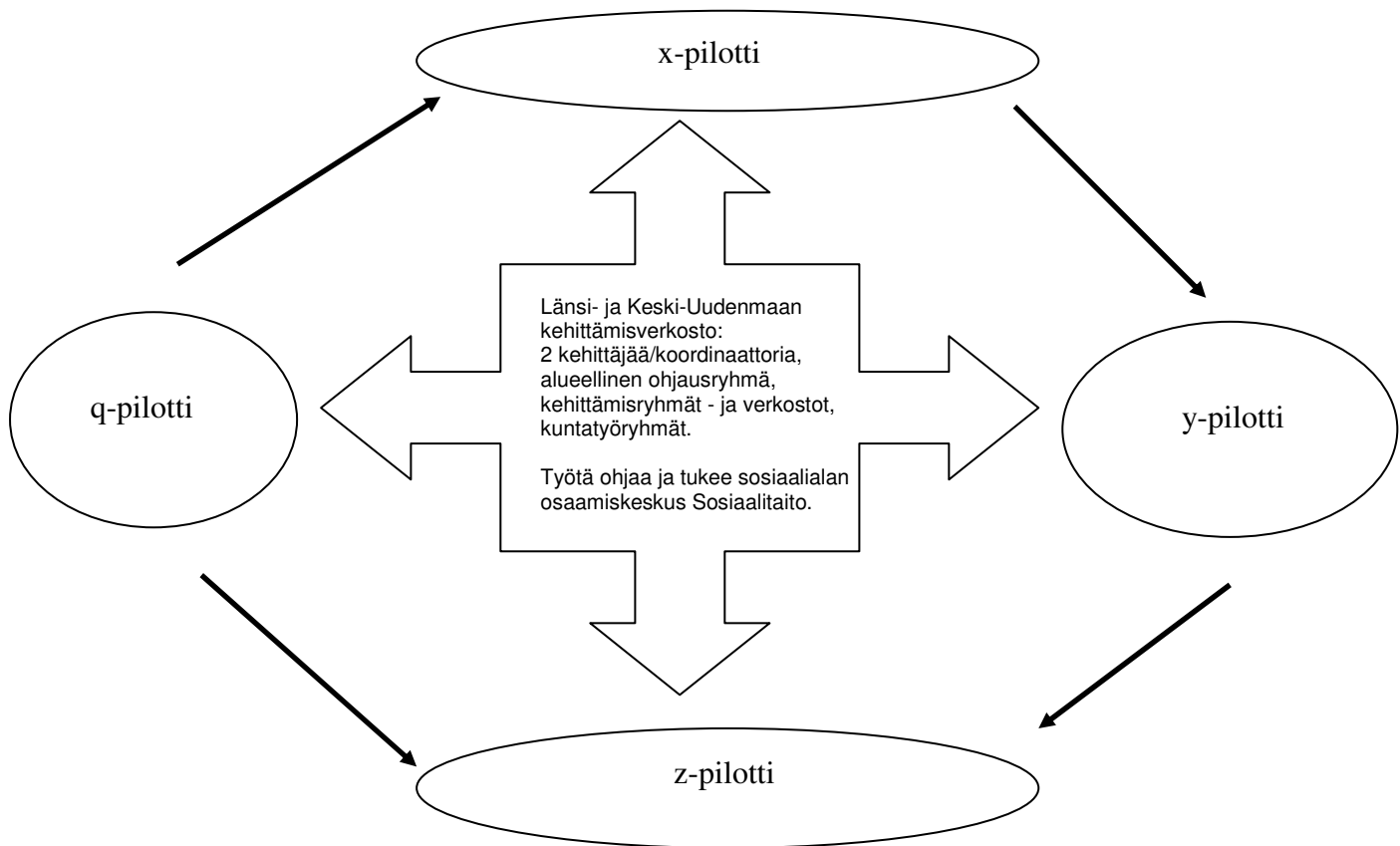
Kuvio 1. Lapsuuden vaiheet, elämäntilanne sekä lapsen ja perheen yhteistyökumppanit eri ikävaiheissa.

Lapsuuden vaiheet, elämäntilanteet sekä lapsen ja perheen yhteistyökumppanit				
Ikä/v.	Vaihe		Elämäntilanne	Yhteistyökumppanit
-9kk-0v	Odotus-aika	Perheen perustaminen/suunnittelu	Parisuhte, raskausaika, adoptio, vanhemmaksi kasvaminen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ perhesuunnittelu ▪ äitiysneuvola ▪ lastenneuvola ▪ perheneuvola ▪ varhaiskasvatus (päivähoito, esiopetus ja päivähoiton erityispalvelut) ▪ perusopetus ▪ oppilashuolto ▪ koulu- ja opiskelija-terveydenhuolto ▪ terveydenhuolto ▪ sosiaalityö ▪ perhetyö ▪ nuorisotyö ▪ liikuntatoimi ▪ kulttuuritoimi ▪ muu vapaa-aikatoimi ▪ järjestöt, seurakunnat ▪ II-asteen koulutus ▪ oppilaitokset ▪ työvoimatoimisto ▪ muut
0-6	Varhaisvuodet	Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimaan oppimisen tukeminen	Hoiva ja kasvatus (vanhempi-lapsisuhte), vanhemmuus, parisuhteen merkitys, kumppanuus (lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyviin yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen – mm. neuvola, päivähoito), perheen tunnistaminen (perhe ja lähiverkosto), varhainen avoin yhteistyö	
7-8	Kouluvuodet	Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimaan oppimisen tukeminen	Alakoulu, oppimisvalmiudet, oppiminen, kasvaminen, vanhemmuuden tukeminen, esipuberteetti, lapsen itsenäistyminen ja vastuun ottaminen, sosiaalistuminen.	
9-12				
13-16	Nuoruusikä	Tulevaisuuden suunnittelu	Yläkoulu, oppiminen, kasvaminen, vanhemmuuden tukeminen, lapsen itsenäistyminen ja vastuun ottaminen, murrosikä, sosiaalistuminen.	
17				Opiskelu, työelämä, teini-ikä, tuki vanhemmille.

3.2 Kehittämisyhteistyön tavoitteet ja toimenpiteet

Länsi – ja Keski-Uudenmaan LAPSEN ÄÄNI – kehittämissuhteiden toiminnan tarkoituksena on Etelä-Suomen LAPSEN ÄÄNI - kehittämiskokonaisuuden mukaisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen. Kehittämissuhteet toteuttaa sisällöissään erityisesti lapsi- ja perhelähtöisen varhaisen vastuunoton ja osallisuuden lisäämisen toimintalinjaa sekä koordinoi lasten ja nuorten hyvinvointia ja kehitystä uhkaavien tekijöiden varhaisten merkkien tunnistaminen ja interventiot – toimintalinjan mukaista pilottitoimintaa alueella.

Kuvio 2: Kehittämisenverkosto Länsi- ja Keski-Uudellamaalla

Etelä-Suomen Lapsen ääni – hankkeessa alueellisten kehittämisverkostojen tehtävänä on:

- seurata ja edistää hankkeen tavoitteiden toteutumista alueella,
- koota alueen kehittämishankkeet ja ideat uusiksi hankkeiksi,
- koordinoida alueen osaamisen ja asiantuntijuuden kehittämistä,
- levittää hyviä käytäntöjä alueellisesti ja valtakunnallisesti sekä
- koota alueellisen hankkeisiin liittyvä seurantatieto, tutkimus ja arviointitieto.

Alueellinen kehittämisverkosto kokoaa hankkeen tuottaman sisällöllisen tiedon ja tehtyjen arviointien tulokset koko hankekokonaisuuden ohjaus- ja arviointiryhmän käsittelyyn sekä ylläpitää alueellaan yhteistyötä keskeisten toimijoiden kesken. Lisäksi alueellinen kehittämisverkosto järjestävää yhteisiä asiantuntija- ja arviointitilaisuuksia alueellaan sekä huolehtii alueellaan hyvien käytäntöjen levittämisestä. Kehittämisverkostot järjestävät yhteisiä koulutustilaisuuksia ja asiantuntijatapaamisia alueellaan sekä koko Etelä-Suomessa. Asiantuntijayhteistyö voi olla tema-, ammatti- ja/tai seutukohtaista.

Toiminta koostuu sekä tietuopuolisesta koulutuksesta että oman toiminnan arvioinnista kehittämistyön pohjaksi. Kehittämistyö toteutetaan niin, että oman toiminnan arviointi ja reflektointi sekä tietuopuolinen koulutus kulkevat limittäisinä prosesseina koko ajan.

Kehittämistyössä luodaan alueen asiantuntijoista verkosto, jonka jäsenet toimivat myös hankkeen sisäisinä asiantuntijoina ja kehittämistyön resursseina. Näin vahvistetaan alueen omien asiantuntijoiden kokemuksen, tiedon ja osaamisen välittymistä seudulla. Tämän lisäksi hankkeen aikana luodaan pysyviä asiantuntija- ja kehittämisfoorumeita seudullisesti, jotka toimivat kehittämistoiminnan tukirakenteina (vertaistuki) ja takaavat kehittämistoiminnan jatkuvuuden rakenteissa myös erillisen hankkeen päättymisen jälkeen. Kyseessä on siten sekä seudullisten kehittämisen rakenteiden luomiseen ja vahvistamiseen että osaamisen ja tiedon lisäämiseen tähtäävä toiminta. Koulutuksessa käytetään tarvittaessa myös ulkopuolisia asiantuntijoita.

Yhteistoiminta- ja kehittämiskäytännön luominen

mm.

- asiantuntija- ja osaamisverkostot
- vertaisverkosto
- toiminnan arviointijärjestelmän luominen
- johtamisen järjestelmä / rakenteet

Tietopuolisen koulutuksen sisällöt:

mm.

- Osallisuuden vahvistaminen lasten ja nuorten kasvua sekä kehitystä tukevassa kasvuympäristössä sekä vuorovaikutustilanteissa
- Monisektorialisen osaamisen vahvistaminen
- Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin palvelujen sisällöllisten menetelmien vahvistaminen

Kehittämisverkoston toiminnan keskeiset sisällöt ja toimintatavat täsmentyvät toteutusprosessin edetessä. Koulutus toteutetaan modulaarisena ja osittain jatkuvana siten, että kuntien henkilöstö voi osallistua niihin kokonaisuuksiin, jotka ovat kunnan kehittämistyön kannalta tarkoituksenmukaisia.

Koulutus toteutetaan sekä luentomaisin tietoisuuden että prosessi- ja yhteistoiminnallisin menetelmin sen mukaan mikä käsittelyssä olevien teemojen työstämisen kannalta pedagogisesti mielekästä ja yhteistä oppimista edistävää.

Länsi – ja Keski-Uudenmaan kehittämisverkoston tavoitteet ja toimenpiteet on nostettu aiemmin toteutetun kehittämistyön tuloksien analysoinnin pohjalta ja alueellisista tarpeista. Alueellisen kehittämisverkoston tavoitteet tukevat, konkretisoivat ja syventävät Etelä-Suomen hankekokonaisuudelle asetettuja tavoitteita.

Länsi- ja Keski-Uudellamaalla lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin kehittämisen peruslähtökohta ja laaja-alainen tavoite on **lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin vaikuttavien peruspalveluiden vahvistaminen**. Peruspalveluiden määrittelyyn alle kuuluvat kuntien **sosiaali-, terveys ja sivistystoimen sekä muiden palveluntuottajien ja 3. sektorin** alaisuudessa lapsuuden hyvinvointiin vaikuttavat toiminnot sekä palvelut.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin kehittämistoiminnan laaja-alaiseen tavoitteeseen pyritään seuraavien täsmentävien tavoitteiden kautta:

- 1. Osallisuuden vahvistaminen lasten ja nuorten kasvua sekä kehitystä tukevassa kasvuympäristössä sekä vuorovaikutustilanteissa**
- 2. Monisektorialisen osaamisen vahvistaminen**
- 3. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin palvelujen sisällöllisten menetelmien vahvistaminen**

Tavoitteisiin pyritään seuraavia toimintatapoja ja menetelmiä hyödyntäen:

1. Osaamisen ja asiantuntijuuden vahvistaminen

A. Tiedon kokoaminen ja tuottaminen

Kootaan yhteen kunnissa sekä muualla tehty kehittämis- ja tutkimustyö ja tarkastellaan niissä toteutettujen prosessien rakenteita ja toimintatapoja. Tämän pohjalta mallinnetaan ja toteutetaan kehittämistyön käytännöt vastaamaan toiminta-alueen kuntien tarpeita erityisesti osallisuuden vahvistamisen näkökulmasta.

B. Osaamisen vahvistamisen ja lisäämisen rakenne

Vahvistetaan kuntien henkilöstön asiantuntijuutta ja osaamista. Kehittämistoiminnan rakenteissa koulutusorganisointi nähdään laajana alueen osaamis- ja koulutustarpeiden tunnistajana sekä koulutuksen tuottajana. Henkilöstön osaamista vahvistetaan menetelmällisesti koulutusten, työnohjauksen sekä kouluttajakoulutusten menetelmin.

2. Verkostomainen kehittämistyö

Länsi- ja Keski-Uudenmaan kunnissa ei ole kuntakohtaisia kehittämisresursseja, jonka vuoksi on erityisen tärkeää koota kunnista asiantuntijat kehittämisverkostoiksi alueellisesti tärkeiden kehittämisteemojen ympärille.

Kehittämistoiminnan lähtökohta on verkostomainen yhteistyön vahvistaminen sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen henkilöstön, 3. sektorin sekä muiden lapsuuden hyvinvoinnin palveluiden tuottajien välillä. Kehittämistoiminnan tueksi luodaan tutkittujen ja koeteltujen käytäntöjen seudullisen levittämisen rakenne sekä löydetään uusia lähestymistapoja palveluissa ja niiden kehittämisessä.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistamiseen tähtäävä verkostomainen kehittämistyö toteutuu aiemmin toteutetun ja käynnistetyn kehittämistyön pohjalta mm. seuraavien kehittämisteemojen välityksellä:

- Varhainen avoin yhteistyö – mallin seudullinen vahvistaminen, jossa hyödynnetään Stakesin yhteistyöhön perustuvaa asiantuntijuutta (ks. liite 1)
- Moniammatillisen yhteistyön ja oppilashuollon rakenteiden kehittäminen peruspalveluissa

- Lastensuojelulain edellyttämän ennaltaehkäisevän työn vahvistaminen peruspalveluissa
- Peruspalveluiden kehittäminen lasten, nuorten ja lapsiperheiden kriisien kohtaamisessa
- Avointen / matalan kynnyksen palvelujen kehittäminen (mm. perheneuvolan avoin toiminta, nuorisoneuvolatoiminta ja avoin varhaiskasvatus)
- Perhekeskustoiminnan kehittäminen
- Moniammatillisen kasvatuskumppanuusajattelun juurruttaminen sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen, 3. sektorin sekä muiden palveluntuottajien toimintatapoihin
- Osallisuuden hyvien käytäntöjen levittäminen ja vakiinnuttaminen

Lisäksi verkostomaista kehittämistyötä tukee seudullinen ja/tai alueellinen johtamis- ja kehittämisrakenne, joka ohjaa ja tukee systemaattisesti kunnissa ja kuntien välillä tehtävää kehittämistyötä ja hyvinvointipalvelujen johtamista.

3. Lapsuuden hyvinvointia tukevien uusien toimintamallien kehittäminen

Olemassa olevien mallien seudullisen kehittämisen lisäksi kehitetään uusia toimintamalleja lapsuuden hyvinvoinnin tukemiseksi. Uusien toimintamallien avulla systemaattisesti vahvistetaan ennaltaehkäisevää toimintaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden kanssa toimiessa

4. Strategisen ymmärryksen ja laaja-alaisten johtamisen rakenteiden sekä yhteistyön vahvistaminen

Alueella tapahtuvat sosiaali- ja terveydenhuollon yhdistämiseen liittyvät uudistukset luovat haasteita lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin kehittämiseksi. Kehittämistoiminnan tehtävänä on lisätä ja vahvistaa kuntien sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen yhteistä strategista ymmärrystä monisektoraalisesti toteutettuna sekä nykypäivän että tulevaisuuden näkökulmasta tarkastellen. Strategisen ymmärryksen vahvistamiseksi pyritään systemaattiseen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin ja sen tukemiseen liittyvän tietoaineiston hyödyntämiseen. Kehittämistoiminta vahvistaa seudullisia ja alueellisia rakenteita valtakunnallisia ohjelmien ja linjausten mukaisesti (mm. lastensuojelulain vaateet).

Kehittämistoiminnan tuloksena tuotetaan ja määritellään sellaisia indikaattoreita, joiden avulla voidaan mitata lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Hyvinvointia mittaavien indikaattoreiden avulla koottavaa tietoa käytetään palvelujen suunnittelun ja kehittämisen tietoperustana.

Kehittämistyössä pyritään strategisen työn pohjalta kehittämään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen palvelujen kokonaisvaltaista johtamista sekä näitä tukevia johtamisen rakenteita. Lisäksi tavoitteena on lisätä yhteisen kehittelyn areenoita ja osaamista.

5. Seudullisen ja alueellisen erityisosaamisen organisoiminen ja kehittäminen

Seudullisen/alueellisen erityisosaamisen vahvistaminen vastaa alueen erityisiin tarpeisiin lapsuuden hyvinvoinnin tukemiseksi. Kehittämistoiminnan välityksellä luodaan sellainen erityisosaamisen rakenne, mitä kunnalliset ja alueelliset rakenteet eivät pysty täyttämään sekä huolehditaan monisektoraalisten yhteyksien rakentumisesta. Kehittämistoiminnan avulla vahvistetaan tukipalvelujen kehittämistä kunnissa mm. erityistä tukea tarvitsevien lasten monenlaisten kasvatus- ja kuntoutuspalvelujen toteutumisessa integroituvassa kasvu- ja vuorovaikutusympäristössä.

Kehittämisverkoston toiminnassa pyritään systemaattiseen yhteistyöhön myös 3.sektorin, seurakuntien sekä muiden palveluntuottajien kanssa, jotka vaikuttavat lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin.

Yhteistyön mahdollisuuksista on keskusteltu **Mannerheimin lastensuojeluliiton** kanssa mm. lapsi- ja perhelähtöisten työmenetelmien ja aineiston hyödyntämisestä moniammatilliseen työskentelyyn ja ohjaamiseen liittyen. MLL:n kehittämiä toimintamalleja voidaan hyödyntää kehittämisverkoston lisäksi pilottien toiminnassa.

Kehittämisverkoston merkittävänä yhteistyötahona ovat tutkimus- ja oppilaitokset. **Diakonia-ammattikorkeakoulun** kanssa on sovittu yhteistyöstä Koulu lapsen hyvinvointia tukemassa – psykososiaalisen hyvinvoinnin edistäminen lapsilla ja varhaisnuorilla – hankkeen kanssa. Hankkeen tavoitteena on luoda ja kehittää alueellinen moniammatillinen yhteistyömalli, mikä tähtää lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistämiseen. Keskeisenä toimintakontekstina on peruskoulu ja sen henkilöstö: opettajat, koulukuraattorit, terveydenhoitajat ja psykologit. Moniammatillisessa yhteistyössä peruskoulu aukeaa yhteistyöverkostoihin kuten sosiaali-, mielenterveys- ja nuorisotoimeen. Hankkeen tuloksena syntyy arvioitua tietoa moniammatillisesta toimintamallista, jolla voidaan edistää lasten ja varhaisnuorten psykososiaalista hyvinvointia koulussa. Hankkeen toimintaa hyödynnetään ja toteutetaan osana Länsi- ja Keski-Uudenmaan LAPSEN ÄÄNI – kehittämisverkoston toimintaa.

Koulu lapsen hyvinvointia tukemassa - hankkeessa lisätään myös koululaisten lähitukea sijoittamalla ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita kouluun harjoittelujen ajaksi. Lasten nuorten ja perheiden hyvinvointia edistetään myös vertaisryhmätoiminnalla, jota vetävät ammattilaiset, järjestöjen edustajat ja sosiaali- ja terveysalan opiskelijat. Näillä toimenpiteillä mallinnetaan ammattikorkeakoulun suorittaneen kouluohjaajan roolia osana moniammatillista yhteistyötä.

Moniammatillisen yhteistyön mallintamisessa keskeisessä roolissa on alueellinen kehittämisverkosto, jossa on eri hallintokuntien edustajia. Koululaisten lähituki ja vertaisryhmätoiminta toteutuu sosionomien ohjattujen harjoittelujen ja opiskelun aikana. Pääasiallisia toimijoita ovat Diakonia-ammattikorkeakoulu, alueen peruskoulut, sosiaali-mielenterveys- ja nuorisotoimen edustajat sekä alueellinen kehittämisverkosto.

Yhteistyössä syntyneitä moniammatillista yhteistyömalleja ja muuta toimintaa arvioidaan kysymällä, kuinka ne edistävät lasten, nuorten ja perheiden mielenterveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä. Arvioinnin kohteena ovat syntyneen toimintamallin toimivuus ja laajemman käyttöönoton edellytykset. Hankkeen arvioinnista vastaa Diakonia-ammattikorkeakoulun Sosiaalitalouden tutkimuskeskus.

3.3 Kehittämistoiminnan pilotit Länsi- ja Keski-Uudellamaalla

Länsi- ja Keski-Uudellamaalla käynnistyy vuoden 2009 aikana kehittämisverkoston rinnalla kehittämisteemojen mukaisia pilotteja, jotka ensisijaisesti käynnistetään alueellisesti tai kuntakohtaisesti linkittäen ne samalla Etelä-Suomen hankekokonaisuuteen. Seuraavassa esitellään Länsi- ja Keski-Uudellamaalla käynnistettävät pilotit Etelä-Suomen LAPSEN ÄÄNI – hankkeen osatavoitteiden mukaisesti.

3.3.1 Lapsi- ja perhelähtöisen varhaisen vastuunoton ja osallisuuden lisääminen

Länsi- ja Keski-Uudenmaan alueella osatavoitetta toteutetaan kehittämisverkoston tavoitteiden ja toimenpiteiden ohella seuraavassa pilotissa.

1) Kirkkonummen tukevasti alkuun

Pääasialliset tavoitteet ja odotetut vaikutukset:

LAPSEN ÄÄNI – hankkeen tavoitteet

1. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen
- Lapsi- ja perhelähtöisen varhaisen vastuunoton ja osallisuuden lisääminen

PILOTIN omat tavoitteet:

- 1) Kehittää uudenlaisia matalankynnyksen palveluita
- 2) Lisätä ja selkeyttää palveluprosessien sujuvuutta sekä tuoda palveluprosessit lähelle asiakasta virtuaalisuuden kautta
- 3) Vertaistukiryhmien uusien toimintamallien kehittäminen
- 4) Verkostoituminen hallinto- ja kuntarajojen ylitse

Maantieteellinen (tai muuten määritelty) toiminta-alue

Helsinki, Espoo, Vantaa, Kirkkonummi

Keskeiset toimenpiteet

1. Nettineuvonta
2. Tiedottaminen

3. Vertaistukiryhmien ohjaus ja koordinoiminen
4. Yhteistyökäytänteiden rakentaminen kolmannen sektorin kanssa
5. Lisätä henkilökunnan kykyä huomioida perheiden tarpeet

Arviointi

Hanketta koordinoi 4-5 hengen projektitiimi ja sitä ohjaa monihallinnollinen ja -kuntainen ohjausryhmä. Espoon, Helsingin, Vantaan ja Kirkkonummen hankkeet muodostavat yhdessä Diakonia ammattikorkeakoulun, FSKC:n ja Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön kehittämishankkeiden kanssa verkoston, joiden hankkeita ja toimintaa ohjaa ja arvioi erillinen asiantuntijaryhmä. Yhteistyötä kehittämisen sisällöllisissä asioissa tehdään mm. Väestöliiton ja Mannerheimin lastensuojeluliiton kanssa. Pilottihankkeen aikana kerätään myös säännöllisesti asiakaspalautetta.

Budjetin loppusumma, kuntaosuus ja valtionapu

Loppusumma 150 154€, kuntaosuus 37 539€ ja valtionapu 112 615€

Pilotin koordinaatiosta vastaava taho/oikeushenkilö/yhteyshenkilö

Kirkkonummen kunta/Sirkku Pekkarinen-Keto

3.3.2 Lasten ja nuorten hyvinvointia ja kehitystä uhkaavien tekijöiden varhaisten merkkien tunnistaminen ja interventiot

Länsi- ja Keski-Uudenmaan alueella osatavoitetta toteutetaan kehittämisverkoston tavoitteiden ja toimenpiteiden ohella seuraavissa piloteissa.

1) Intensiiviset avopalvelut lastensuojelun ja psykiatrisen hoidon yhteisasiakkaille 2009 – 2011 (LOST- Karviainen)

Pääasialliset tavoitteet ja odotetut vaikutukset

1. lasten ja nuorten huostaanottojen ja lapsiin ja nuoriin kohdistuvan laitoshoidon tarpeen väheneminen Lostin ja Karviaisen alueella
2. lastensuojelupalveluiden tuottaminen lähipalveluperiaatteella
3. moniammatillisen osaamisen yhdistäminen lastensuojelun avohuollon intensiiviyömenetelmäksi
4. palvelujärjestelmän rakentaminen lastensuojelun ja lapsiin sekä nuoriin kohdistuvan psykiatrisen hoitoverkoston rajapinta- ja katvealueille

Maantieteellinen (tai muuten määritelty) toiminta-alue

Kuntayhtymä Karviaisen alue: Karkkila, Nummi-Pusula ja Vihti
Yhteistoiminta-alue Lost: Lohja, Karjalohja, Sammatti ja Siuntio

Keskeiset toimenpiteet

1. alueellisen intensiiviperhetyön verkostojen luominen pysyväksi toimintarakenteeksi
2. lastenpsykiatrian osaamisen nivominen osaksi lastensuojelutyötä

Pääasialliset toimijat

Alueelliset intensiiviperhetyön verkostot, joissa toimii lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden lisäksi lasten ja nuorisopsykiatrian sekä lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoita.

Hankkeen arviointi

Itsearviointi Sosiaalitaito Oy:n kehittämää itsearviointityökalua hyväksi käyttäen.

Budjetin loppusumma, kuntaosuus ja valtionapu

Kokonaiskustannukset	671 756
Valtionavustus	503 817
Kuntaosuus	167 939

Osahankkeen koordinaatiosta vastaava taho/oikeushenkilö/yhteyshenkilö

Satu Karppanen, kuntayhtymä Karviainen

2) Ehkäisevän lastensuojelun OMIN JALOIN – työmalli

Tavoite ja perustelut

Uudenlaista toimintamallia Länsi- ja Keski-Uudenmaan alueella kehitetään Lohjalla, jossa nuorten ja perheiden erityisen tuen tarpeesta kasvoi vuonna 2007 uudenlainen toimintamalli lapsiperheiden, sosiaalityön ja erityisnuorisotyön välille. OMIN JALOIN – ehkäisevää lastensuojelua toiminta on ollut Lohjalla pystyssä jo vuoden verran.

Omin jaloin – toiminnan tavoitteina ovat:

- Omin jaloin mallin avulla nostetaan näkyviksi elämän riskit ja voimavarat nuorelle ja hänen perheelleen sekä ohjataan tarvittaessa muiden palveluiden piiriin.
- Lisätä toimintaan osallistuneiden nuorten osallisuutta omaan elämään ja kasvattaa mini-intervention keinoin ymmärrystä omien valintojen vaikutuksesta nykyhetkeen ja tulevaisuuteen.
- Varhainen puuttuminen ja ehkäisevä lastensuojelu tehostuvat yhtenäisen toimintamallin avulla.
- Uudelleen järjestelyn avulla hallitokuntien päällekkäin tehty työ vähenee.
- Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen puuttuminen tulee laadukkaammaksi ja tehokkaammaksi.

Toiminnan ja siihen liittyvän materiaalin kehittäminen on tarpeen, jotta työväline saadaan levitettyä laajemmalle alueelle.

Hankkeen tavoitteina ovat:

- Puolistrukturoidun toimintamallin kehittäminen kunnassa tehtävään ehkäisevään lastensuojeluun. Rakennetaan materiaalipaketti joka sisältää yhtenäiset välineet 9 elämän osa-alueen kautta tehtävään riskien ja voimavarojen kartoittamiseen
- Erityisnuorisotyön ja lastensuojelun yhteisen rajapinnan hyödyntäminen ja tehostaminen ehkäisevässä lastensuojelussa.

Maantieteellinen toiminta-alue

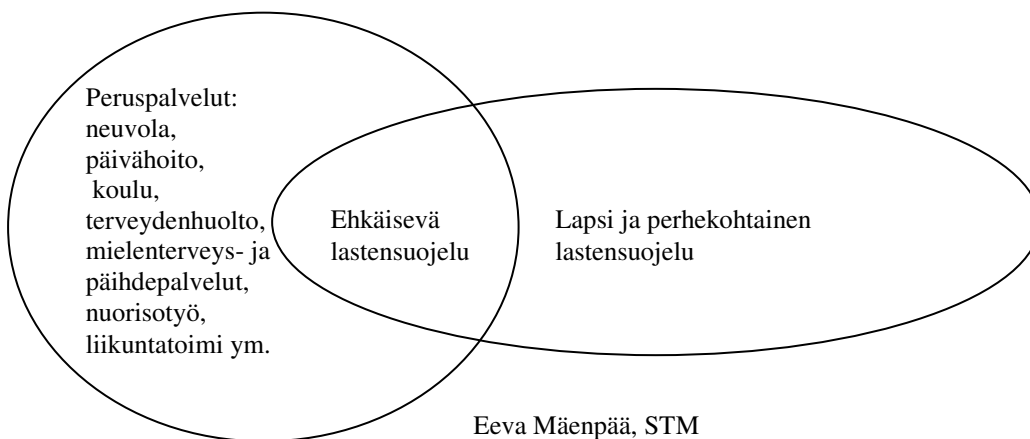
Ensivaiheessa LOST-alueen kunnat Lohja, Siuntio, Inkoo ja Karjalohja. Mallin levittämisen yhteydessä mm. Karviainen – alueen kunnat Vihti, Nummi-Pusula ja Karkkila sekä Raasepori.

Keskeiset toimenpiteet

- Omin Jaloin välineiden testaaminen ja jatko kehittäminen ehkäisevänä lastensuojeluna Lohjalla ja mahdollisissa verkostoissa.
- Lähialueiden kuntien työntekijöiden kouluttaminen Omin Jaloin –toimintaan (Lost, Karviainen ja Raasepori) ja toimintamallin esittely ja jakaminen kunnille.
- Toimintamallin vakiinnuttaminen kuntien palvelujärjestelmissä.
- Omin Jaloin- mallista tuotetaan julkaisu.

Pääasialliset toimijat

Erityisnuorisotyön ja lastensuojelun yhteinen rajapinnassa työskentelevä henkilöstö (ks. kuva alla).

Pilotin arviointi

Hankkeen toteuttajat tekevät säännöllisesti itsearviointia. Vuosiarviointia toteutetaan balance score card (BSC). Hankkeessa kehitetään menetelmä asiakaspalautetta varten. Yhteistyökumppaneista kerätään palautetta ja arviointia sekä asiakastilastot.

Budjetin loppusumma, kuntaosuus ja valtionapu

Kokonaiskustannukset	259 700 €
Kuntaosuus	64 925 €
Valtionavustus	194 775 €

Koordinaatiosta vastaava taho/ oikeushenkilö/ yhteyshenkilö

Lohjan vs. sivistystoimenjohtaja Juha Lemberg

3) Nuorten intensiivimenetelmä Hyvinkäällä

Pääasialliset tavoitteet ja odotetut vaikutukset

KASTE OHJELMAN KOHDAT 2008:6 luku 2.1 kohta 1 (sijoitukset suhteessa ikäryhmään laskee); 2008:6 luku 3.1.3 toimenpiteet kohta 7 (palvelun kokonaismalli); HAKUOHJE 18.6.2008 LUKU 2 TAVOITE 1 (sijoitusten määrän väheneminen) sekä LUKU 3 TEEMA 1 (lasten, nuorten ja perheiden palvelut)

1. Kasvatuksellisten, toiminnallisten ja hoidollisten sisältöjen yhdistäminen uudeksi moniammatilliseksi menetelmäksi vähentää lastensuojelun sijoitusten tarvetta ja parantaa nuorten sekä heidän perheidensä hyvinvointia.

2. Kehitetään nuorten tarpeille rakentuva moniammatillinen, hallintokuntien rajat ylittävä intensiivimenetelmä, jossa yhdistyvät terapeutit, toiminnalliset ja kuntouttavat elementit. Yhdistetään hyvät ainekset kansainvälisistä ja suomalaisista menetelmistä.

Maantieteellinen toiminta-alue

Hyvinkään kaupunki. Hyvinkään lisäksi työmenetelmä pilotoidaan Helsingin, Espoon ja Vantaan alueella. Kaakkois-Suomesta on liittynyt mukaan Kotka sekä ja LOST- ja KARVIAINEN - alueen kunnat. Väli-Suomesta, toiselta Kaste- alueelta on yhteistyökumppanina Hämeenlinna, jonne käynnistetään vertaispilotti vuonna 2010.

Keskeiset toimenpiteet

Kansainvälinen kokemustieto kootaan menetelmäksi ja yhdistetään suomalaisten jo kokeiltujen intensiivisten mallien hyviin aineksiin. Lastensuojelun, nuorisopsykiatrian, nuorisotyön ja opetustoimen kanssa perustetaan Hyvinkäälle yksi pilottitiimi. Hanke toimii tiiviissä yhteistyössä pääkaupunkiseudun ja muiden Etelä-Suomen pilottihankkeiden kanssa, joiden kanssa luodaan toiminta-alueelle koulutus- ja kehittäjäverkosto.

Pääasialliset toimijat

Hyvinkään pilottihankkeessa on mukana sosiaali- ja terveystoimi, opetus- ja nuorisotoimi.

Kehittämistyö tehdään yhteistyössä muiden intensiivipilottihankekuntien kanssa. Yhteistyö pääkaupunkiseudun vastaavan kehittämistoiminnan kanssa tapahtuu kehittäjäverkoston, konsultoinnin sekä koulutuksen ja arvioinnin järjestelyn menetelmin. Pääkaupunkiseudun osaamiskeskus ja muut osaamiskeskukset kytkeytyvät hankkeeseen tutkimuksen ja opetuksen kautta. Yliopisto ja ammattikorkeakoulu kytkeytyvät niin ikään hankkeeseen opetuksen ja tutkimuksen kautta.

Hankkeen arviointi

Pääkaupunkiseudun intensiivipilotti vastaa arvioinnista. Hankkeeseen palkataan ulkopuolinen tukija. Tutkimus- ja arviointi toteutetaan osaamiskeskusrakenteessa yhdessä ammattikorkeakoulun, yliopiston ja sektoritutkimuslaitoksen (Stakes + kansanterveyslaitos) kanssa.

Hankkeen budjetti ja vastuutaho Hyvinkään osalta

budjetti	502 243 €
kuntaosuus	125 560 €
valtionapu:	376 683 €

Pilotin koordinaatiosta vastaava taho/oikeushenkilö/yhteyshenkilö

Koordinaatiosta vastaava taho ja yhteyshenkilö pääkaupunkiseudulla sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA ja Hyvinkäällä Hyvinkään kaupunki/sosiaalipalvelut ja sosiaalihuollon johtaja Saira Nummikoski

4 KEHITTÄMISTOIMINNAN ALUEELLINEN TOIMEENPANO

Länsi- ja Keski-Uudenmaan alueellista kehittämisverkostoa **ohjaa Länsi- ja Keski-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Sosiaalitalo.**

Länsi – ja Keski-Uudenmaan alueellisen kehittämistoiminnan verkoston konkreettisina tehtävinä ovat seuraavat asiat:

- Organisoida lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen kehittämistoiminnan rakenteita, johtamista ja sisältöjä: tarvittavat työryhmät, kehittämisryhmät, työkokoukset, seminaarit sekä asiantuntijoiden yhteistyö.
- Luoda kehittämistoiminnan tulosten arvioinnin ja levittämisen keinot ja toimiva yhteistyö Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamaan Hyvät Käytännöt – ohjelmaan: etsiä ja analysoida yhteistyössä tutkimusorganisaatioiden kanssa hyvät käytännöt ja miettiä millä keinoin ne voidaan kulloinkin levittää (järjestää koulutuksia, työpajoja jne.).
- Luoda yhteistyörakenne muiden alan kehittämistoiminnan toimijoiden kanssa => koota tutkimus- ja oppilaitokset, keskeiset järjestöt ja palvelutuottajat yhteen sekä suunnitella uutta kehittämistoimintaa huomioiden olemassa oleva kehittämistoiminta (mm. KELPO – kehittämistoiminta /Opetushallitus).
- Vahvistaa kehittämistoiminnan vaikuttavuuden arvioinnin menetelmällistä osaamista ja osaltaan luoda uusia menetelmiä => koulutuksia, asiantuntijoiden konsultaatioita, tutkimuspajoja. Tässä yhteydessä luodaan toimivat yhteydet myös valtakunnalliseen arvioinnin kehittämistyöhön ja muihin maassa toteutettaviin arviointiin liittyviin kehittämistyöhön.
- Levittää ja juurruttaa hankkeiden tuloksia alueella: workshopit, koulutukset, työkokoukset, julkaisut, nettisivut.
- Vahvistaa kehittämistyön tietopohjaa: julkaisut, raportit, selvitykset, tutkimuskatsaukset.

- Luoda uutta seudullista hyvinvointitietoa kuntien ja muiden toimijoiden käyttöön.
- Koota keskeiset alueelliset ja valtakunnalliset toimijat yhteen ja luoda pohjaa pitkän aikavälin strategiselle yhteistyölle.
- Yhteistyön vahvistaminen järjestöjen ja palveluntuottajien kanssa => hyvinvointiklusterityön vahvistaminen ja laajentaminen => yhteistyö yrityskeskusten kanssa (LU, Forum).
- Turvata kehittämistyön tulosten, tiedon ja osaamisen kumuloituminen => tiedon systemaattinen kokoaminen: nettisivut, julkaisut ja alueen hyvinvointi- ja/tai yhteisöbarometrit.

Kehittämisverkoston osuus toiminta käynnistyy nyt suunnitellun kokonaisuuden osalta 1.11.2009 nykyisen Länsi- ja Keski-Uudenmaan lapsuuden hyvinvoinnin kehittämisyksikkö - hankkeen rahoituksen päättyessä 31.10.2009.

4.1 Toimijat ja organisointi

Hankkeen keskeisiä toimijoita ovat 17 (vuoden 2009 tilanteen mukaisesti) Länsi- ja Keski-Uudenmaan kuntaa, oppilaitokset, alueen sosiaalialan osaamiskeskus ja muut toimijat. Kehittämisyksikön työtä ohjaamaan perustetaan alueellinen ohjausryhmä sekä sisältökohtaisia kehittämisryhmiä ja – verkostoja.

a) Kehittämisverkoston **alueelliseen ohjausryhmään** kutsutaan keskeiset alueen päättävät virkamiehet ja kutsuttavat asiantuntijat. Alueellisen ohjausryhmän tehtävänä on linjata ja johtaa kehittämistoimintaa sekä vastata sisältöjen määrittelystä, valinnasta ja toteutuksesta. Johtoryhmän tehtävänä on varmistaa se, että kehittämistoiminnan tavoitteet, toiminta ja sisällöt vastaavat kuntien ja muiden sidosryhmien keskeisiä tarpeita ja on vaikuttavaa.

b) Sisällöllisten **kehittämisryhmien ja -verkostojen** tehtävänä on vastata alueellisten kehittämistarpeiden mukaisesta sisältöjen, toimintatapojen ja työmenetelmien kehittämisestä. Kehittämistyöryhmien ja -verkostojen muodostaminen tapahtuu prosessin aikana. Kehittämisryhmät muodostuvat sekä substanssikohtaisesti (substanssialueen omat sisällölliset kysymykset) että moniammatillisesti ja –toimijaisesti (laaja-alaiset substanssien välistä yhteistyötä edellyttävät kysymykset). Kehittämisryhmät voivat olla pysyviä tai ajallisesti ja teemallisesti rajattuja. Kehittämisryhmät vastaavat myös täydennyskoulutusvelvoitteen asettamien koulutustarpeiden pohjalta tehtävästä koulutussuunnittelusta ja käytännön opetuksen organisoinnista yhdessä kuntien, tutkimus- ja oppilaitosten kanssa. Sisältökohtaisten kehittämisverkostojen tehtävänä on tukea valitun teeman mukaisesti kuntien peruspalveluita. Verkostoituminen tukee kunnissa tehtävää lasten, nuorten ja lapsiperheiden parissa tehtävää perustyötä tarjoamalla seudullisen foorumin mm. hyvien käytäntöjen levittämiseen.

c) **Kuntatyöryhmät** toimivat yksittäisen kunnan tai kuntayhtymän sekä alueellisen kehittämisverkoston yhteistyölinkkinä. Kuntakohtaisiin työryhmiin nimetään kunnan päättäviä virkamiehiä sekä muuta henkilöstöä, joka työskentelee lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavien asioiden parissa. Kuntatyöryhmän tehtävänä

on kunnan sisäisen poikkihallinnollisen ja moniammatillisen yhteistyön tehostaminen lapsilähtöisestä näkökulmasta tarkastellen, päättäjien sitouttaminen pitkällä tähtäimellä tehtävään kehittämistyöhön, kehittämistoiminnasta tiedottaminen kunnassa sekä koulutustarjonnan koordinointi.

d) Alueelliset **pilotit** integroituvat osaksi alueellista kehittämistoimintaa. Pilottien kautta tapahtuvasta kehittämistyöstä saavutettuja tuloksia levitetään alueellisesti hyödynnettäväksi.

e) **Kehittämistyön koordinaattorit** (2), joiden toimipiste sijaitsee Länsi- ja Keski-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Sosiaalitaidon tiloissa. Kehittämistyön koordinaattoreiksi palkataan kehittämiskoordinaattori ja suunnittelija ajalle 11/2009 – 10/2011 (yhteensä 24 kk).

4.2 Keskeiset yhteistyötahot ja sidosryhmät

- Länsi- ja Keski-Uudenmaan kunnat (17)
- Sosiaalialan osaamiskeskus Sosiaalitaito Oy
- Ab det Finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området – FSKC
- Ministeriöt
- Uudenmaan maakuntaliitto
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
- Opetushallitus
- Ammattikorkeakoulut (DIAK, Laurea, Metropolia, Yrkehögskolan Novia, Arcada)
- Helsingin yliopisto
- Tampereen yliopisto
- Sosiaalialan osaamiskeskusverkostot (eri sisältöalueet)
- Lasten ja lapsiperheiden järjestöt sekä nuorisojärjestöt
- Palveluiden tuottajia ja instituutteja

4.3 Kehittämistoiminnan taloussuunnitelma Länsi- ja Keski-Uudellamaalla

Ks. liite.

4.4 Henkilöstöresursointi

Länsi- ja Keski-Uudenmaan LAPSEN ÄÄNI – hankkeen henkilöstöresursointi on seuraavanlainen:

<u>Kehittämisen verkoston koordinaattorit (Sosiaalitalo)</u>	2
kehittämiskoordinaattori	
suunnittelija	
<u>Projektityöntekijät piloteissa:</u>	
Kirkkonummen tukevasti alkuun	1
Sosiaalityöntekijä	
Intensiiviset avopalvelut lastensuojelun ja	
psykiatrisen hoidon yhteisasiakkaille (LOST ja Karviainen)	4
Psykiatrisen sairaanhoitaja (2)	
Sosiaalityöntekijä	
Psykologi	
Ehkäisevän lastensuojelun OMIN JALOIN – toimintamalli	1
Erityisnuorisotyöntekijä	
Intensiivimenetelmien kehittäminen nuorten	
syryäytymisen ehkäisemiseksi (Hyvinkää)	4
Psykiatrisen erikoissairaanhoitaja	
Oppilashuollon sosiaaliohjaaja	
Lastensuojelun perheohjaaja	
Nuorisotyöntekijä	
Yhteensä kehittämisshenkilöstöä Länsi- ja Keski-Uudellamaalla	12

5 KEHITTÄMISTOIMINNAN RAPORTOINTI JA ARVIOINTI

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin kehittämistoiminnan etenemisestä raportoidaan alueella systemaattisesti hankeraportoinnin keinoin (toiminta, talous) säännöllisesti sekä kuntien ohjaukselle että kehittämisrakenteen päätösvaltaisille työryhmille. Samalla toimitaan osallisena Etelä – Suomen LAPSEN ÄÄNI - hankkeessa tuotetun hyvinvoinnin ja palvelujen kehittymisen seurantatiedon tuottajana.

Kehittämistoiminnalle laaditaan yhteinen arviointisuunnitelma. Kehittämistoiminnan arviointi toteutetaan osittain koko Etelä-Suomen kokonaisuuden osalta ulkopuolisena arviointina.

LAPSEN ÄÄNI - hankkeessa on erityinen paino eri osien vaikuttavuuden arvioinnilla. Kehittämisen verkostot ja pilotit organisoivat oman arviointinsa

Yhteistyöprosessissa toteutettava itsearviointi raportoidaan säännöllisesti kaikissa Länsi- ja Keski-Uudenmaan alueen toimijaryhmissä.

Länsi- ja Keski-Uudenmaan kehittämisverkosto tuottaa jatkuvasti myös opinnäyte- ja oppilastöitä, jotka ovat osa hankkeen sisällöllistä ohjausta. Opiskelijat ovat kiinteä osa tiedon tuotantoa ja tietoperustan vahvistamista.

Kehittämistoiminnan asiantuntijat sekä yhteistyötahot tuottavat mm.

- väli- ja loppuraportteja (yhteenveto kehittämistoiminnasta ja sen sisällöistä)
- arviointiraportteja (sisällölliset teemat ja työstettävät kysymykset)
- sisältö-, substanssi- ja teemakohtaisia selvityksiä, katsauksia ja raportteja
- opinnäytetöitä (esim. pro gradu - tutkielma, ammatillinen lisensointityö, muu jatko-opintojen tutkimus).

Liite 1 VARPU – varhainen puuttuminen ja varhainen avoin yhteistyö- toimintamallin seudullinen vahvistaminen

Varhaisen puuttumisen toimintamallia on Länsi- ja Keski-Uudellamaalla kehitetty Nurmijärvellä ja Järvenpäässä. Myös muissa alueen kunnissa on levitetty toimintamallin periaatteita mm. huolen puheeksiotto - koulutusten avulla. Pysyvän alueellisen kehittämistoiminnan myötä tarkoituksena on toimintamallin seudullinen vahvistaminen kuntien lasten, nuorten ja perheiden peruspalveluissa.

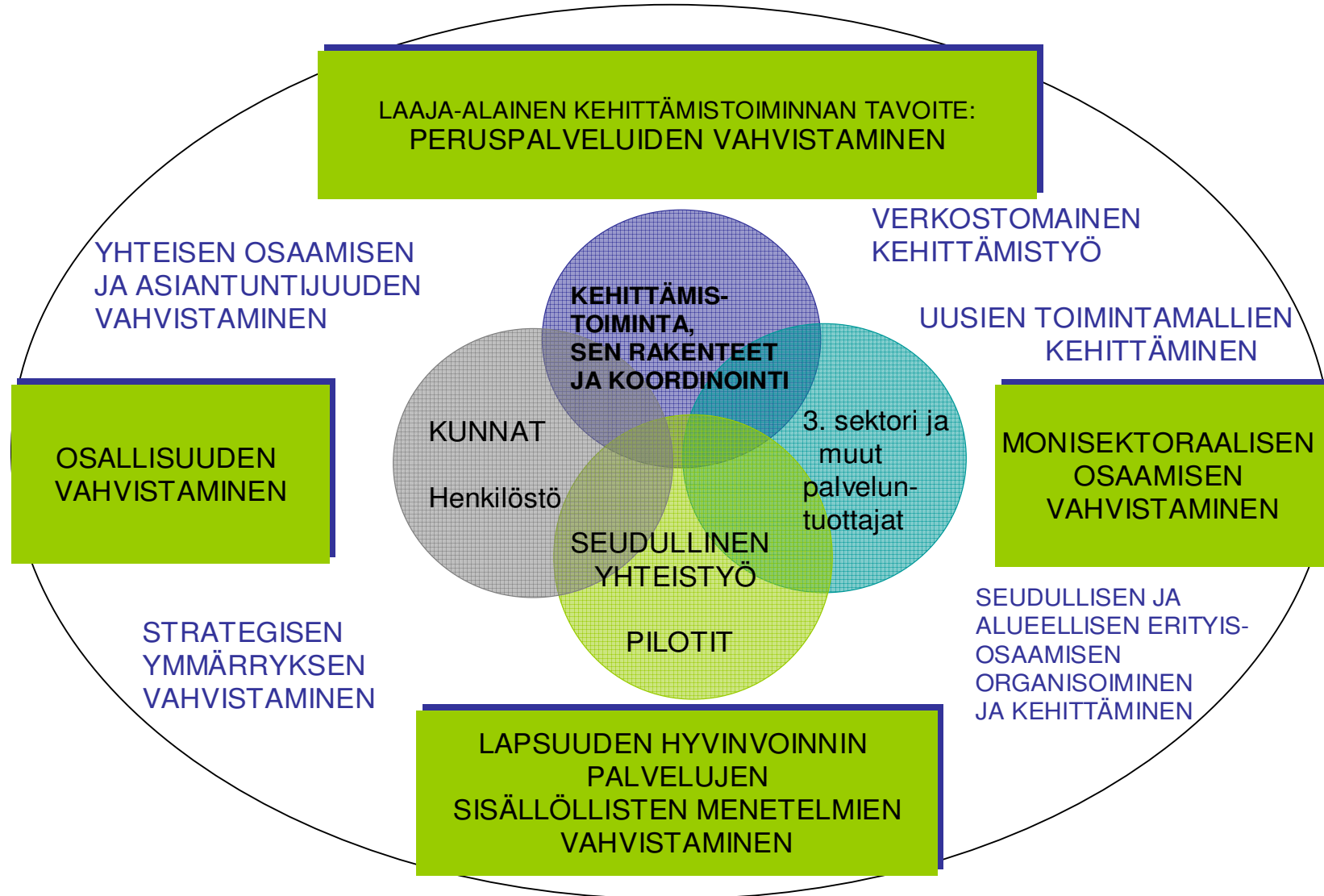
Varhainen avoin yhteistyö - toimintamallin tavoitteena on verkostomainen kehittäminen lasten ja lapsiperheiden palvelujen rakenteissa sekä työtavoissa. Oleellisena osana on peruspalveluiden henkilöstön osaamisen kehittäminen. Toimintamallin lähtökohtana on asiakkaan osallisuuden ensisijaisuus sekä dialogisuus, jota toteutetaan kumppanuuden periaatteella sekä asiakkaan näkökulmasta että moniammatillisessa yhteistyössä. Toimintamallin seudullisessa vahvistamisessa toteutuu tutkimuksellinen ote sekä vaikuttavuuden arviointi.

Varhaisella puuttumisella ja varhaisella avoimella yhteistyöllä tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään ehkäisemään ja helpottamaan tiettyjen riskitilanteissa olevien lasten, nuorten ja perheiden ongelmia tuomalla tukea riittävän varhaisessa vaiheessa. Varhaisen puuttumisen mittarina on työntekijän oma huoli lapsesta ja perheestä eli varhaisella puuttumisella tarkoitetaan työntekijän puuttumista ajoissa omaan huoleensa lapsesta tai perheestä. Erilaisin toimenpitein pyritään luomaan avoin ja luottamuksellinen yhteistyö perheen kanssa lapsen edun turvaamiseksi. Tavoitteena on, että työntekijän huoli lapsesta tai perheestä vähenee tai poistuu.

VARPU - toimintamallin antina ovat uudet työmenetelmät lasten ja nuorten parissa työskentelevälle perushenkilöstölle. Toimintamallin toteutumisen muotoja Kehittämisenverkoston toiminnassa ovat mm.

- Huoli puheeksi ym. koulutusten toteuttaminen systemaattisesti
- Dialogisen asiakaspalaverimallin toteuttamisen kehittäminen alueellisesti
- Eettisten pelisääntöjen jatkuva kehittäminen osana avointa varhaista yhteistyötä
- Asiakkaan äänen vahvistaminen toimintamallin toteutuksessa ja vaikuttavuuden tutkimisessa
- Kuntasektorin ohella 3. sektorin, seurakuntien ja muiden palveluntuottajien roolin vahvistaminen toimintamallin toteutuksessa
- Ylisektorisen johtamisen kulttuurin vahvistaminen
- Hyvinvointivaikutusten seuraaminen sekä sopivien mittareiden muodostaminen
- Toimintamallin juurruttamisen seuranta

Liite 2 **LÄNSI- JA KESKI-UUDENMAAN LAPSEN ÄÄNI:
ALUEELLINEN KEHITTÄMISVERKOSTO**

Länsi- ja Keski-Uudenmaan LAPSEN ÄÄNI 2009 - 2011: MENOT JA RAHOITUS (euroa)

	Verkosto koord. Sosiaalitalo	Tukev.alkuun Kirkkonummi	Intensiiviset avopalvelut	OMIN JALOIN/Lohja	Intensiivimen. ns/Hkää	Yhteensä	
Henkilöstömenot, joista	210000	132742	494756	181800	419960	1439258	
Projektiin palkattava henkilöstö	210000		494756	101800	419960		
Työpanoksen siirto kunnalta*			0	80000	0		
Palvelujen ostot yhteensä, josta	122500	12212	121000	40300	41200	337212	
Toimisto-, pankki- ja asiantuntijapalvelut	67500	6712	70000	6000	1500	151712	
Painatukset ja ilmoitukset	10000	1500	5000	12500	600	29600	
Majoitus- ja ravitsemuspalvelut			10000	3000	600	13600	
Matkustus- ja kuljetuspalvelut	20000		13000	3200	12000	48200	
Koulutus- ja kulttuuripalvelut		4000	13000	5000	5500	27500	
Muut palvelujen ostot	25000	0	10000	10600	21000	66600	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	2500	1500	6000	6000	6000	22000	
Vuokrat	24000	3100	26000	15000	6400	74500	
Investointimenot yhteensä, josta	7500	600	19000	13600	2000	42700	
Aineettomat hyödykkeet			0	3600	0	3600	
Koneet ja kalusto	7500	600	19000	5500	2000	34600	
Muut investointimenot				4500	0	4500	
Muut menot		0	5000	3000	26683	34683	
Menot yhteensä = Kokonaiskustannukset	366500	150154	671756	259700	502243	1950353	
- Valtionavustukseen oikeuttamattomat kustannukset							
- Tulorahoitus							
- Muu kuin julkinen rahoitus							
Valtionavustukseen oikeuttavat kustannukset	366500	150154	671756	259700	502243	1950353	
Kunnan/kuntayhtymän oma rahoitusosuus	91625	37539	167939	64925	125560	487588	25 %
Muu julkinen rahoitus						0	
Haettava valtionavustus	274875	112615	503817	194775	376683	1462765	75 %

* Työpanoksen siirto sisältää sekä menosiirrot että palvelujen ostot kunnalta

Paikka ja aika

LIITE 4 LÄNSI – JA KESKI-UUDENMAAN LAPSEN ÄÄNI: TAVOITTEET, TEHTÄVÄT JA NIIDEN OPERATIONALISOINTI

Tavoite / päämäärä	Sisältö / tarkoitus/ toimenpiteet	Operationalisointi mm.	Vastuulliset toimijat	Aikataulu
LAPSEN ÄÄNI – LASTEN, NUORTEN JA LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINNIN JA OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN				
<p>ETELÄ-SUOMEN LAPSEN ÄÄNI – KOKONAISUUS:</p> <p>Osatavoite 1.1:</p> <p>Lapsi- ja perhelähtöisen varhaisen vastuunoton ja osallisuuden lisääminen</p> <p>Osatavoite 1.2:</p> <p>Lasten ja nuorten hyvinvointia ja kehitystä uhkaavien tekijöiden varhaisten merkien tunnistaminen ja interventiot</p> <p>Menetelmälliset tavoitteet:</p> <p>2. Laaja-alaisen yhteistyön vahvistaminen</p> <p>3. Ammattilaisten osaamisen ja asiantuntijuuden kehittäminen</p> <p>4. Hyvien käytäntöjen kehittäminen ja levittäminen</p> <p>5. Tutkimuksen ja arviointitiedon tuottaminen hankkeen aihealueista vaikuttavuuden todentamiseksi ja päätöksenteon tueksi</p>	<p>LÄNSI- JA KESKI-UUDENMAAN LAPSEN ÄÄNI KEHITTÄMISVERKOSTO:</p> <p>1. Osallisuuden vahvistaminen lasten ja nuorten kasvua sekä kehitystä tukevassa kasvuympäristössä sekä vuorovaikutustilanteissa</p> <p>2. Monisektoraaialisen osaamisen kehittäminen</p> <p>3. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin palvelujen sisällöllisten menetelmien vahvistaminen</p> <p>1) Osaamisen ja asiantuntijuuden vahvistaminen A) Tiedon kokoaminen ja tuottaminen: → Kootaan ja hyödynnetään kuntien kehittämistyössä ja hankkeissa saatuja tuloksia. Tämän pohjalta mallinnetaan ja toteutetaan kehittämistyön käytännöt vastaamaan kuntien tarpeita erityisesti osallisuuden vahvistamisen näkökulmasta. B) Osaamisen vahvistamisen ja lisäämisen rakenne → Vahvistetaan kuntien henkilöstön asiantuntijuutta ja osaamista. Järjestetään koulutusta, työnohjausta ja kouluttajakoulutuksia.</p> <p>2) Verkostomainen kehittäminen → Vahvistetaan verkostomaista yhteistyötä sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen henkilöstön, 3.sektorin sekä muiden lapsuuden hyvinvoinnin palveluiden tuottajien välillä.</p> <p>3) Lapsuuden hyvinvointia tukevien toimintamallien vahvistaminen ja kehittäminen. → Vahvistetaan osallisuutta tutkittujen ja koeteltujen sekä uusien toimintamallien kehittämisen avulla</p> <p>4) Strategisen ymmärryksen vahvistaminen → Tuetaan seudullista johtamis- ja kehittämisrakennetta, joka ohjaa ja tukee systemaattisesti kunnissa ja kuntien välillä tehtävää kehittämistyötä ja hyvinvointipalvelujen johtamista. Tuotetaan ja määritellään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia mittaavia indikaattoreita.</p> <p>5) Seudullisen ja alueellisen erityisosaamisen organisoiminen ja kehittäminen → Luodaan erityisosaamisen seudullinen rakenne, joka vastaa kuntien ja alueiden palvelujen järjestelyjen erityistarpeisiin alueellisella organisoitumisella.</p>	<p>Sisällöllisten kehittämisverkostojen toiminta - kehittämisteemat</p> <p>Piloteissa toteutettava kehittämistoiminta</p> <p>Koulutuksen organisointi (alueellinen / Etelä-Suomen yhteinen)</p> <p>Yhteistyö 3.sektorin, seurakuntien ja muiden palveluntuottajien kanssa</p> <p>Asiantuntijatyöskentely</p> <p>Arviointi</p>	<p>Alueellinen kehittämisverkosto (koordinointi)</p> <p>Kunnat</p> <p>Pilotit</p> <p>Tutkimus- ja oppilaitokset</p>	<p>2009 - 2013</p>